

ОЛЕКСІЙ ЛАВРЕНТІЙОВИЧ ЛИПА
(1907–1990)

Український вчений — ботанік, дендролог, паркознавець, педагог, популяризатор науки; доктор біологічних наук (1952), професор (1953), почесний член Українського ботанічного товариства і Українського товариства охорони природи.

Навчався у Дніпропетровському державному університеті (1926–1930),

де його наставниками були професори Д.О. Свириденко, А.В. Рейнгард і В.В. Рейнгард. Наукові дослідження розпочав ще студентом. Працював асистентом кафедри ботаніки Уманського педагогічного інституту (з 1930 р.), водночас заступником директора Інституту з підвищення кваліфікації вчителів-біологів Уманського округу. З 1932 р. навчався в аспірантурі Інституту ботаніки АН УРСР (керівник академік АН УРСР О.В. Фомін); захистив кандидатську дисертацію на тему "Дендрофлора в садах і парках України" (1937). Працював у Київському ветеринарному інституті молодшим асистентом, доцентом, з 1937 р. — завідувачем кафедри ботаніки, а з 1938 р. — він докторант Інституту ботаніки АН УРСР (науковий консультант академік АН СРСР В.М. Сукачов). Брав участь в експедиціях з вивчення флори Башкирії та Південного Уралу.

Під час війни був евакуйований до м. Уфа, працював науковим співробітником Інституту ботаніки АН УРСР, був одним із авторів "Определителя растений Башкирской АССР" (1966). У 1944–1947 рр. — завідувач відділу дендрології Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фомина Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, а у 1946 р. за завданням українського уряду на два роки був відряджений до Німеччини з метою збору посадкового матеріалу для поповнення та відновлення колекцій садів та парків України, які постраждали під час війни; йому в цей час було присвоєно звання майора адміністративної служби, а робота відзначена двома медалями. З 1947 до 1952 р. займав посаду завідувача сектору озеленення міст і промислових комплексів Академії архітектури УРСР, з 1948 до 1978 р. — завідувача кафедри вищих рослин Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, з 1978 до 1984 р. — професора кафедри.

Наукові дослідження вченого присвячені теоретичним і практичним методам інтродукції та акліматизації рослин, систематиці та охороні природи. Вивчав ден-

© В.В. ПРОТОПОПОВА, М.В. ШЕВЕРА, 2017

дрофлору, історію формування та розвитку парків України тощо. Автор швидкісної методики озеленення робітничих шахтарських селищ Донбасу, які на той час будувалися потоково-прискореним методом, та комплексної шкали для оцінки наслідків акліматизації. Обґрунтував метод ступінчастої акліматизації рослин для України та європейської частини СРСР. Розробляв питання дендрологічного районування та термінології. Автор 154 праць, у т. ч. "Дендрофлора УРСР" (1930), "Дендрологические богатства УССР и их исследование" (1952), "Софиевка, Уманский государственный заповедник: 1796–1946 гг." (1948), "Визначні сади і парки України та їх охорона" (1960) тощо та двох документальних фільмів "Заповідники і пам'ятки природи України" й "Дендрологічні багатства світу в Радянських субтропіках". Разом з А.І. Барбаричем для праць "Визначник рослин Українських Карпат" (1977) та "Определитель высших растений Украины" (1987) опрацював родини *Cupressaceae*, *Ephedraceae*, *Ginkgoaceae*, *Pinaceae*, *Taxaceae*, *Taxodiaceae*.

Здійснив численні експедиції в різні регіони СРСР (Балтія, Кавказ, Середня Азія, Передуралля, Заполяря) та України, зібрав багатий дендрологічний та флористичний матеріал, який зберігається в Гербаріях Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КИ) та Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ).

Важливе місце у роботі О.Л. Липи займала педагогічна діяльність. Викладав курси "Систематика вищих рослин", "Філогенія", "Дендрологія", його лекції відзначалися високою фаховою майстерністю, він автор першого підручника "Систематика вищих рослин", написаного українською мовою (1964), що витримав не одне видання, та за яким навчалися кілька поколінь студентів України. Підготував близько 20 кандидатів та п'ять докторів наук. Проводив різнобічну громадську діяльність.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Алексей Лаврентьевич Липа, Киев, 1989, 24 с.

Примак О.Ю. Життєвий та науковий шлях українського ботаніка О.Л. Липи (1907–1990). *Історія науки і біографістика*, 2007, 2, available et: <http://www.nbu.gov.ua/E-Journals/INB/2006-1/06gnfbir.html>.

Кохно М.А., Баданіна В.А. Липа Олексій Лаврентійович. У кн.: *Енциклопедія сучасної України*, Київ: Ін-т енциклопед. досліджень НАН України, 2016, т. 17, с. 175.

В.В. ПРОТОПОПОВА, М.В. ШЕВЕРА